

УДК 314.186

С.Ю. АКСЬОНОВА,
*кандидат економічних наук, старший науковий співробітник
Інституту демографії та соціальних
досліджень ім. М.В. Птухи НАН України*

ГЕНЕРАТИВНА АКТИВНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ: ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ

Постановка проблеми. У загальному визначенні *поведінку людини* трактують як сукупність її дій і вчинків. Філософія розглядає поведінку людини як її здатність до діяльності у матеріальній, інтелектуальній і соціальній сферах життя; психологія — як взаємодію з навколишнім середовищем, опосередковану зовнішньою і внутрішньою активністю. Смісловий акцент поняття «поведінка» зазвичай ставиться на пристосуванні людини до природних та соціальних умов існування, а з метою сконцентрувати увагу на творчому перетворювальному ставленні людини до умов її існування і світу в цілому, як правило, застосовують терміни «діяльність» або «активність». Залежно від того, з яким аспектом життя пов'язана поведінка, розрізняють певні її види. Іноді для характеристики поведінки в одній сфері життєдіяльності автори використовують різні терміни. Так, для описання поведінки щодо дітонародження вживають такі епітети, як «репродуктивна», «прокреаційна», «дітородна», «генеративна» поведінка, але не всі ці терміни можна розглядати як синоніми.

Найбільшу популярність у російських дослідників має термін «репродуктивна поведінка», якому в україномовній літературі також відповідає синонім «дітородна поведінка». Визначення репродуктивної (дітородної) поведінки як системи дій і відносин, що опосередковують народження або відмову від народження дитини будь-якої черговості, у шлюбі або поза шлюбом, дав В.А. Борисов ще у 1970 р., але воно не втратило актуальності й сьогодні, хоча неодноразово були спроби його доповнення або уточнення. Наприклад, В.В. Бойко наполягав, що це не просто «система дій і відносин», а «система соціально і психологічно обумовлених дій і відносин, спрямованих на народження дітей або на обмеження їх кількості, включаючи повну відмову від них» [1, с.25–26]. В.В. Єлізаров трактував репродуктивну поведінку як систему доступних і прийнятних дій і відносин, спрямованих на досягнення чи збереження оптимальної (з точки зору ступеня задоволення системи сімейних потреб) кількості дітей у сім'ї. На думку вченого, «доступність і прийнятність дій виявляє принципово важливі залежності поведінки від впливу об'єктивної ситуації і суб'єктивного стану системи ціннісних орієнтацій» [2, с.71].

У структурі дітородної поведінки ключовим моментом є потреба у дітях, що являє собою соціально-психологічну властивість людини і характеризує прагнення соціалізованого індивіда обзавестися певною кількістю дітей; без їх наявності (і належної кількості) «індивід зазнає труднощів у своїй самореалізації як особистість» [3, с.214]. У сучасних умовах людина прагне не тільки мати певну кількість дітей, а й дітей певної якості. Без виконання цієї умови, як і у випадку відсутності дітей, особистість також може відчувати певні труднощі у самореалізації.

А.Г. Вишневський у своїх дослідженнях використовує термін «прокреаційна поведінка» та визначає її як поведінку, що має безпосереднє відношення до зачаття і виношування плоду, незалежно від того, як тісно вона пов'язана зі статевою поведінкою [4, с.151]. З такої точки зору прокреаційна поведінка є складовою (чи фрагментом) дітородної поведінки, коли приймається рішення народити дитину, і активність спрямовується на здійснення цього наміру (нагадаємо, що в дітородну поведінку включають також дії і відносини, що опосередковують відмову від народження дитини).

Генеративну поведінку найбільш вдало визначив В.П. Горелик. Така поведінка охоплює сукупність дій, спрямованих на відтворення нових поколінь. Вчений наголошував, що «коли йдеться про генеративну поведінку, мається на увазі не лише сукупність дій, пов'язаних із дітонародженням (як процесом), а й відтворення нового покоління до того моменту, коли воно повністю сформувалося у соціальному і психофізіологічному відношенні і здатне замінити у неперервному процесі відтворення населення когорт, які вичерпали свої дітородні можливості через природні причини», а також включитися у процес виробництва матеріальних і духовних цінностей [5, с.75]. Отже, генеративну поведінку не можна ототожнювати з дітородною. Перша є значно ширшою і змістовнішою; ймовірно, саме ця обставина обумовила те, що концепція генеративної поведінки/активності ще й досі не сформована (для того щоб підкреслити активну позицію суб'єкта такої поведінки, на нашу думку, краще вживати термін «генеративна активність»). Втім, актуальність розвитку цієї концепції посилюється. Надмірна зосередженість зусиль владних структур на підвищенні народжуваності, прагнення змінити лише дітородну поведінку і подальша байдужість до того, в яких умовах будуть рости, виховуватися, соціалізуватися народжені діти, які цінності стануть для них пріоритетними, і чи будуть вони здатні вирости здоровими і народити здорових дітей, нехтування численних проблем, з якими кожний день стикаються українські сім'ї з дітьми, обумовлюють необхідність розробки комплексу взаємопов'язаних заходів соціально-демографічної політики, в основу якої були б покладені теоретичні положення концепції генеративної активності.

У зв'язку із зазначеним **метою** даної роботи є визначення певних концептуальних засад дослідження генеративної активності населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відомий психолог Ерік Еріксон, автор визнаної іншими дослідниками епігенетичної моделі людського розвитку, згідно з якою життя людини розглядається як послідовність восьми стадій, описуючи сьому стадію, що притаманна зрілій людині, застосував термін «генеративність». Всі теоретичні розробки Е. Еріксона, пов'язані із генеративністю, мають важливе значення для формування концепції генеративної активності. Вчений визначав генеративність як зацікавленість в улаштуванні життя і навчанні нового покоління [6, с.255], як якість, що проявляється у турботі про самих себе, своїх дітей і наступні покоління та є головним джерелом відчуття рівноваги у зрілому віці [7, с.153]. Тобто це властивість, що виникає у зрілому віці людини і характеризує бажання не лише народити дитину/дітей, а й уможливити її/їх життєдіяльність у соціумі.

Вчені з Фолі центру дослідження життя (the Foley Center for the Study of Lives, Північно-східний університет, США) проводять міждисциплінарні наукові дослідження психологічного та соціального розвитку людей зрілого віку, а також сприяють розвитку інтелектуального спадку таких учених, як Генрі Мюррей, Ерік Еріксон та інших. У своїх дослідженнях вони дещо конкретизують поняття генеративності, трактуючи його як турботу дорослих та їх зобов'язання сприяти благополуччю молодих і майбутніх поколінь через участь у вихованні, навчанні, наставництві та іншій творчій співпраці, спрямованій на залишення певної спадщини про себе майбутнім поколінням. У цьому визначенні надається більш «вимогливий» характер генеративності: не лише зацікавленість чи турбота старших поколінь про наступні, а й зобов'язання щодо них для продовження існування людності. Таке трактування звучить в унісон відповідальному батьківству: необхідно докласти зусиль, щоб наступні покоління за параметрами своєї життєздатності принаймні не поступались попереднім. На думку дослідників центру, генеративність як комплексна психосоціальна конструкція може відобразитися через соціальний попит, внутрішні бажання, усвідомлену зацікавленість, довіру, зобов'язання, особливості поведінки і загалом через те, в чому дорослі знаходять сенс свого життя¹.

Зацікавленість у підтримці наступних поколінь, увага до їх становлення, готовність допомагати і навчати аж ніяк не передбачають пасивного ставлення старших поколінь до молодших. На основі робіт Е. Еріксона інший американський дослідник Д. МакАдамс зауважував, що генеративність можна розглядати як фундаментальну людську потребу [8, с.255]. Це потреба вищого рівня, що виникає у зрілому віці та характеризується відчуттям необхідності «продовжувати» себе у наступних поколіннях, насамперед через турботу про них. Це відчуття того, що «чиєсь піклування є потрібним, і що хтось має потребу піклуватися» про інших².

Задоволення потреби вимагає певної активності. Оскільки остання тісно пов'язана з генеративністю, її правомірно назвати генеративною активністю, яка охоплює сукупність дій і відносин, спрямованих на народження дітей та улаштування їх життя, виконання зобов'язань дорослих сприяти благополуччю молодших через виховання, навчання, наставництво та творчу співпрацю.

Генеративність можна розглядати як взаємодію поколінь – старші покоління передають молодшим життєвий досвід, знання, духовні надбання та матеріальні цінності, а молодші покоління через потребу в турботі з боку старших сприяють тому, що життя останніх стає більш осмисленим і цінним, і що найважливіше – молоді покоління якби «енергетизують» старші покоління своїм завзяттям, новаціями, ідеями, підходами, творчістю. Підкреслимо, що однією з важливих рис генеративної активності є її спрямованість на нові покоління (принагідно зауважимо, що існують системи з вектором активності у бік старших поколінь). Допоки молодші покоління не здатні у повному обсязі забезпечувати себе самостійно, старші уможливають їх «виживання» завдяки своїй цілеспрямованій діяльності, докладаючи до цього певних зусиль; водночас молодші покоління, хоча й уможливають осмислення феномену життя для старших поколінь, але роблять це без зусиль (самим своїм існуванням).

На початку 1970-х рр. В.С. Стешенко та В.П. Піскунов запропонували підхід до дослідження демовідтворення як єдності двох елементів – деморепродукції і демогене-

¹ На основі такого підходу дослідники центру розробили методики оцінювання індивідуальних розбіжностей генеративності дорослих (Розділ «Generative Behavior Checklist (GBC)») <http://www.sesp.northwestern.edu/foley/>.

² В оригіналі: «It includes a faith that one's care is needed and that one needs to care.» (McAdams D. Power, intimacy, and the life story: personological inquiries into identity. – С. 255).

рування. Деморепродукція – це демовідтворення, що полягає у творенні та відтворенні певного індивіда та населення в цілому в живій праці (в процесі виробництва змінюється сам виробник). Демогенерування – це демовідтворення, що полягає в обробці людей людьми, тобто індивіди змінюють в ньому свої якості, виступаючи об'єктом трудових зусиль як власних, так й інших осіб [9, с.60]. Згідно з таким підходом демогенерування може охоплювати усі покоління незалежно від віку їх представників, оскільки важко (якщо це взагалі можливо) виділити ті фрагменти життя людини, коли вона не виступатиме як об'єкт прикладання трудових зусиль (прямих чи опосередкованих) інших людей. Демогенерування можна спостерігати як у діяльності, коли об'єктом трудових зусиль є діти, а покоління дорослих виявляють турботу про них, так і тоді, коли об'єктом є люди похилого віку, про яких піклується покоління їхніх дітей. Важливість останнього є безперечною, але центральною в концепції генеративної активності, як раніше зазначалося, має бути теза про зацікавленість дорослих, їх турботу, сприяння становленню саме нових поколінь, що робить можливим продовження-існування всього людства.

Е. Еріксон зауважує, що сам факт наявності дітей або навіть бажання їх мати ще «не досягає» генеративності [6, с.256]. Остання проявляється лише за умови готовності тривалий період³ бути основою для наступних поколінь, докладати зусиль по догляду, піклуванню, вихованню, навчанню дітей, які репрезентують нове покоління. Є ще один важливий аспект, який заслуговує на увагу. Як зазначалось раніше, генеративність – це насамперед піклування про становлення наступного покоління, але воно «не зводиться» лише до піклування та виховання своїх (народжених чи всиновлених) дітей. Існують люди, які через ті чи інші обставини не спрямовують активність на власних нащадків, а реалізують потребу в інших формах альтруїстичного піклування і творчості, що певною мірою вбирають у себе їх тип батьківської турботи [10, с.149] (насамперед, це вчителі, вихователі, наставники, а також усі, хто намагається залишити після себе для майбутнього покоління щось цінне). З іншого боку, зосередженість виключно на власних інтересах, уникання турботи про інших, відмова від народження дітей свідчать про деформацію (патологію) генеративності, причини чого слід шукати у поколінні батьків [10, с.150]. Така поведінка не обов'язково описується як девіантна, хоча в останній чітко простежується деформація генеративності. Свідома відмова від народження дітей репродуктивно здорових людей (так званих чайлд-фрі), які можуть бути досить успішними у професійній діяльності та займати досить високу соціальну позицію, тим не менш вказує на наявність деформацій у їх генеративній поведінці.

Генеративна активність включає дітородну і батьківську поведінки. Остання проявляється як турбота про дітей, їх годування, захист, виховання тощо. Цей термін використовують тоді, коли, по-перше, є необхідність позначити моделі поведінки, які не залежать від статі та, зазвичай, демонструються батьками незалежно від їх статі, по-друге, для загального позначення всіх моделей поведінки обох батьків разом. Моделі поведінки, які пов'язані або супроводжують виконання функцій матері, називають материнською поведінкою. В україномовній літературі має місце певна плутанина з використанням терміна «батьківська поведінка», який в одних випадках характеризує поведінку обох батьків, а в інших – поведінку батька дитини. З метою уникнення плутанини в останньому випадку можна застосовувати термін «батькова поведінка», який вказує, що ця модель поведінки притаманна батьку.

³ «Унікальність людського роду полягає в тому, що турбота про підростаюче покоління і його виховання розтягуються на досить тривалий період» (Фрейджер Р., Фейдимен Д. Теории личности и личностный рост / Глава 8. Эрик Эриксон и жизненный цикл. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/freydjer/08.php)

Відмова від ототожнювання генеративної активності та дітородної поведінки зумовлює необхідність визнання й того, що генеративній активності притаманні дещо інші властивості. У дослідженні дітородної поведінки поза шлюбом та у шлюбі З.Х. Каримова наголошувала, що в останньому випадку поведінка є рівнодіючою сімейних інтеракцій та має груповий характер, тоді як позашлюбна дітородна поведінка є більш індивідуальною, це насамперед поведінка особистості, а не групи [11, с.12]. Однак груповий характер дітородної поведінки у сім'ї можна поставити під сумнів, якщо звернутись до роботи А. Рійкен та Т.Кнійн. Учені відправною точкою свого емпіричного дослідження процесу прийняття рішення щодо народження дитини обрали теоретичні положення, згідно з якими чоловіки і жінки осмислюють намір народити чи не народити дитину індивідуально, незалежно один від одного, зважаючи на широкий спектр особистісних (існуючих чи майбутніх) обставин і планів, однак у шлюбі чоловік і жінка взаємозалежать один від одного, і тому повинні збалансовувати власні наміри із думкою свого партнера, тобто процес прийняття рішення має відбуватися через діалог між партнерами. Проте у ході дослідження виявилось, що для більшості подружніх пар прийняття рішення про народження першої дитини хоча й було свідомим, але без тривалих розмірковувань, обговорювань цього питання, довгострокового планування чи бесід. Водночас автори дослідження відзначають, що усі респонденти вважають важливою згоду між обома членами подружжя мати дитину/дітей [12]. На відміну від дітородної, генеративна поведінка як у шлюбі, так й поза шлюбом не може бути індивідуальною, оскільки вона включає не лише народження дитини, а й турботу про неї, її виховання, що передбачає взаємодію щонайменше двох осіб – матері та дитини, потреби якої значною мірою визначають дії і вчинки матері, коригують її поведінку, в тому числі й дітородну.

Генеративна поведінка перетинається із сімейною поведінкою, однак не охоплює її повністю. На рівні сім'ї та окремих соціальних груп функціональна структура генеративної активності включає:

- 1) сукупність дій і відносин, пов'язаних з народженням дитини/дітей, або всиновленням дитини/дітей чи взяттям у сім'ю під опіку;
- 2) догляд як сукупність дій, пов'язаних з безпекою дитини/дітей, запобігання її/їх ушкодженню;
- 3) турботу як сукупність дій і відносин, що забезпечують належні умови для фізичного, психоемоціонального, духовного розвитку дитини/дітей, задоволення потреб дитини/дітей;
- 4) виховання як систематичний вплив на культурний розвиток, світогляд, моральні принципи, роз'яснення правил і норм поведінки, що сприятиме формуванню особистості. У широкому сенсі, виховання розглядають як функцію суспільства, що забезпечує його розвиток завдяки передачі новим поколінням соціально-історичного досвіду попередніх поколінь відповідно до цілей і задач суспільства;
- 5) навчання як сукупність дій і відносин, що забезпечують передачу знань, умінь, досвіду;
- 6) соціалізацію як сукупність дій і відносин, що забезпечують засвоєння дитиною певної системи знань, норм і цінностей, які дають змогу їй функціонувати як повноправному члену суспільства; може бути представлена і як цілеспрямований вплив на особистість (виховання), і як стихійні, спонтанні дії та вчинки оточуючих дитину людей, що впливають на формування її особистості.

Зауважимо, що виділення таких структурних компонентів має дещо умовний характер, адже у реальному житті виховання і навчання якби переплітаються, турбота може

охоплювати й певні елементи, що стосуються виховання; соціалізацію часто трактують як виховання і навчання поведінці у суспільстві.

Поза сім'єю генеративна діяльність здійснюється насамперед в дошкільних і шкільних закладах різних форм власності та типів; позашкільних дитячих установах (музичні, художні студії, школи, гуртки; спортивні секції, будинки дитячої творчості тощо); медичних закладах різного профілю, а також в установах і закладах, які розширюють світогляд дитини, підвищують її освітній рівень, підтримують здоров'я, сприяють гармонійному розвитку (театри, музеї, екскурсії, літні табори). Вимоги до якості утримання і виховання дітей у закладах суспільного виховання повинні постійно зростати. Частково генеративна активність має місце й в структурах, які надають соціальну допомогу.

Генеративність є рушійною силою генеративної активності, але надзвичайно важливою є й та обставина, що результатом останньої повинно бути виникнення генеративності у поколінні, на яке була спрямована ця активність. Тобто у молодому поколінні мірою того як воно стає більш зрілим має з'явитися зацікавленість (точніше – потреба) у появі (народженні) наступного покоління, а також – і це особливо важливо – в улаштуванні його життя, турботі, передачі йому знань, як тих, що були отримані від попереднього покоління, так й тих, що вже були накопичені у даному.

Але чим обумовлюється сама можливість виникнення генеративності у людини? Відповідь на це запитання можна знайти у працях В. Франкла, який ввів у науковий обіг поняття самотрансценденції людського буття і вважав його фундаментальним для розуміння людини. Описуючи цей феномен, вчений зауважував, що «людське буття завжди орієнтовано назовні на щось, що не є ним самим, на щось або на когось: на сенс, який необхідно здійснити, або на іншу людину, до якої ми тягнемось з любов'ю. У служінні справі або любові до іншого людина здійснює сама себе. Чим більше вона віддає себе справі, чим більше вона віддає себе своєму партнеру, тим більшою мірою вона є людиною і тим більшою мірою вона стає сама собою» [13, с. 27]. Отож, з одного боку, людина зорієнтована на іншу людину/людей, з другого боку, вона прагне пізнати себе, а діти створюють найкращу можливість поєднати це. Дитина є подовженням особистого «Я», турбуючись про неї, спостерігаючи за її розвитком, створюються можливості пізнавати себе. Як би «природний спосіб самотрансценденції» характеризують дітей А. Антонов та Ч. Филипс, хоча аргументують свою позицію тим, що «батьки, піклуючись про дітей, про їхній добробут, здоров'я і освіту, неминуче практикують самопожертву». І навіть у тих випадках, коли батькам не треба відмовляти собі в чому-небудь, вони «завжди жертвують своїм особистим часом заради дітей» [14].

Висновки. Таким чином, можна виділити наступні концептуальні засади дослідження генеративної активності населення.

1. В основі генеративної активності лежить генеративність, яка, згідно з Е. Еріксоном, являє собою зацікавленість дорослих в улаштуванні життя і навчанні нового покоління.

2. Генеративна активність охоплює сукупність дій і відносин, спрямованих на народження дітей та улаштування їхнього життя, виконання зобов'язань дорослих сприяти благополуччю молодших через виховання, навчання, наставництво та творчу співпрацю, з метою залишити певну спадщину про себе майбутнім поколінням.

3. Генеративна активність завжди спрямована на нові покоління. Поряд з нею існують системи з вектором активності у бік старших поколінь.

4. Генеративність виступає рушійною силою генеративної активності. Водночас результатом останньої повинно бути виникнення генеративності у поколінні, на яке була спрямована ця активність.

5. Деформація генеративної активності виявляється у формі відмови від народження дітей та піклування про них, відсутності зацікавленості «продовжувати себе» у наступних поколіннях. Причини цього слід шукати не в поколінні, в якому такі деформації спостерігаються, а у попередніх поколіннях.

6. Основна генеративна діяльність здійснюється у сім'ї; поза сім'єю вона може бути представлена у закладах освіти, медичних установах, службах соціальної допомоги.

7. На рівні сім'ї та окремих соціальних груп генеративна активність охоплює народження дитини/дітей або всиновлення дитини/дітей чи взяття у сім'ю під опіку, догляд, турботу, виховання, навчання, соціалізацію.

Джерела

1. *Бойко В.В.* Рождаемость: Социально-психологический аспект. – М.: Статистика, 1985. – С. 25–26.
2. *Елизаров В.В.* Перспективы исследования семьи: анализ, моделирование, управление. – М.: Мысль, 1987. – С. 71.
3. *Антонов А.И., Медков В.М.* Социология семьи. – М.: Изд-во МГУ, 1996. – С. 214.
4. *Вишневецкий А.Г.* Воспроизводство населения и общество. – М. – С. 151.
5. *Горелик В.П.* Некоторые соображения об исследовании генеративного поведения семьи // Демографические тетради. – Выпуск 4–5. – К., 1972. – С. 75.
6. *Эриксон Э.* Детство и общество — 2. изд., перераб. и доп. — СПб.: ЗАО ИТД “Летний сад”, 2000. — С. 255.
7. *Кун Д.* Основы психологии. Большая энциклопедия психологии: все тайны поведения человека. — 10-е междунар. изд. — СПб.: Прайм-Еврознак, 2007. — С. 153 (720с.).
8. *McAdams D.* Power, intimacy, and the life story: personological inquiries into identity. — С. 255. http://books.google.com.ua/books?id=cmGCate__tsC&pg=PA276&lpg=PA276&dq=Generativity+and+Adult+Development&source
9. *Пискунов В.П., Стешенко В.С.* К теоретическому обоснованию демографической политики развитого социалистического общества // Демографические тетради. Вып. 6–7. — К., 1972. — С. 37–122, а також Демографічна криза в Україні. Проблеми дослідження, витоки, складові, напрями протидії / НАН України. Ін-т економіки. — К., 2001. — С. 128.
10. *Эриксон Э.* Идентичность: юность и кризис. Вт. изд. — М.: «Флинт», 2006. — С.149.
11. *Каримова З.Х.* Внебрачное репродуктивное поведение как объект социолого-демографического исследования. — Автореферат диссертации на соиск. ученой степени к.с.н. — Уфа, 2007. — С. 27.
12. *Rijken A. i Trudie Knijn .* Couples' decisions to have a first child: Comparing pathways to early and late parenthood // Demographic Research: Volume 21, Article 26, November 2009. — P. 765–802.
13. *Франкл В.* Человек в поисках смысла. — М.: Прогресс, 1990 г. — С. 350.
14. *Антонов А., Филлипс Ч.* Феминизм и семья: историко-социологический анализ. Под ред. А.И Антонова. — М.: Грааль, — 2002. — С. 176.

Анотація. У статті визначено головні засади формування концепції генеративної активності населення. Генеративна активність забезпечує улаштування життя наступних поколінь,

турботу про них, виконання зобов'язань старших поколінь сприяти благополуччю молодших через виховання, навчання, наставництво та творчу співпрацю.

Аннотация. В статье определены основы формирования концепции генеративной активности населения. Генеративная активность обеспечивает появление и обустройство жизни последующих поколений, заботу о них, выполнение обязательств старших поколений способствовать благополучию младших через воспитание, обучение, наставничество и творческое сотрудничество.

Summary. The main principles of population generative activity concept base are defined in the article. The concept of the generative activity is based on idea of generativity introduced by E. Erikson for description of one out eight stages of human lifecycle. Generative activity primarily provides the appearance and arrangement of living generations, older generations of commitment to promote the welfare of young through education, training, mentoring and creative collaboration. One of the important features of generative activity is its focus on new generation.

Generativity is driving force of the generative activity of the population. At the same time, the result of the generative activity of the population should be appearance of generativity in the generation, on which this activity is aimed. Deformation of generative activity reveals in the form of refusal to have child/children and care about them, lack of interest "to continue themselves" in future generations. Generative activity intersects with family behaviour, but does not cover it completely. At the level of families and social groups the generative activity includes the birth of the child/children or adoption of a child/children, treatment, care, education, training, socialization.

Ключові слова: дитородна поведінка, генеративність, генеративна активність, народжуваність, покоління.

Ключевые слова: детородное поведение, генеративность, генеративная активность, рождаемость, поколения.

Key words: childbearing behaviour, generativity, generative activity, fertility, generation.

Стаття надійшла до редакції журналу 26.05.2010 р.